

Julkisen talouden riskeihin pitää varautua

– valtiosihteerin Martti Hetemäen haastattelu

Valtiovarainministeriön alivaltiosihteerinä pitkään toiminut Martti Hetemäki nimitettiin maaliskuun alusta 2013 ministeriön valtiosihteeriksi ja kansliapäälliköksi. Hän arvioi, että euroalueen kriisi ei ole vielä ohi, mutta EKP on vähentänyt markkinapaineita. Pankkiunioni ainakin lieventää tulevia pankkikriisejä. Suomessa työmarkkinaratkaisu, rakenteelliset uudistukset ja muut toimet kestävyysvajeen pienentämiseksi tähtäävät sen riskin pienentämiseen, että valtion kansainväliset luottoluokitukset alenisivat ja vajoaisimme kriisimaaksi. Julkisten menojen kasvun hillintä kuitenkin hidastaa talouskasvua ja kohtaa vastarintaa hyvin monelta taholta.

Haastattelu on tehty 27.1.2014.

Raimo Sailas toimi VM:n valtiosihteerinä 18 vuotta ennen jäämistään eläkkeelle viime vuonna. Miltä tuntui astua ”Sailakseksi Sailaksen paikalle”?

ENSINNÄKIN ARVOSTAN Raimo Sailasta paljon. Mutta en pyri korvaamaan häntä. Minullahan oli tilaisuus olla tässä toimessa pari vuotta sitten, kun Raimo oli pitkällä sairauslomalla, eli siinä mielessä tämä on tuttu homma.

Hänhän tuli tunnetuksi siitä, että hän esiintyi julkisuudessa hyvin paljon omilla mielipiteillään. Et nyt siis koe, että korvaat häntä tässä julkisessa roolissa.

EN. Raimo on Raimo ja minä olen minä.

Sinut tunnetaan erittäin ahkerana virkamiehenä. Näytti siltä, että eurokriisi varsinkin työllisti paljon. Joko pahimpien aikojen työruuhka on helpottanut?

NO, eurokriisissä riittää kyllä vielä paljon työtä, mutta Brysselin kokouksissa käy seuraajani Tuomas Saarenheimo, joten siinä mielessä on helpottanut.

Eurokriisi itsessään näyttää lieventyneen viime aikoina ja puhutaan siitä, että pahin on ohi ja on

merkkejä paremmasta. Kriisimaiden valtionlainojen korot ovat alentuneet, valtiontalouden ja vaihtotaseen vajeet pienentyneet. Toisaalta velkataakat ovat edelleen kasvaneet ja työttömyys on pysynyt korkeana. Mikä mielestäsi tämä tilanne on oikeasti ja mikä on eniten vaikuttanut tähän kehitykseen?

EKP:N OMT¹ on toistaiseksi vähentänyt markkinapaineita tehokkaasti. Toisaalta ei se näiden kriisimaiden ongelmia ole poistanut. Nuo ongelmat liittyvät aiempaan kestävämmään kasvuun ja kilpailukyvyyn puutteeseen.

Eli tämä on tavallaan suvantovaihe. EKP:n lupaus ostaa valtionlainoja – vaikka se ei sitä lupausa ole joutunut käyttämään vielä kertaakaan – on ollut se ratkaiseva tekijä tässä. Kriisi kytee yhä.

KYLLÄ MINÄ näen näin, että se on ollut hyvin ratkaiseva. Se on toistaiseksi pitänyt markkinapaineet kurissa. Mutta sitten tosiaan - niin kuin totesit - työttömyys on korkea ja velkataakka kasvanut, joten niitä ongelmia ei ole vielä ratkaistu.

Menkäämme sitten pahimpaan kriisimaahan eli Kreikkaan. Se on itse esittänyt, ettei se tarvitse

EKP:N LUPAUS OSTAA EUROMAIDEN VALTIONLAINOJA ON HELPOTTANUT MARKKINAPAINeita MUTTEI RATKAISSUT KRIISIMOIDEN ONGELMIA.

enää mitään uusia tukitoimia, mutta toisaalta on esitetty arvioita, ettei erityisesti Kreikka selviä ilman uutta velkajärjestelyä. Kenties ei niin, että velkoja suoraan leikkaisiin, vaan niiden ehtoihin tehtäisiin joitakin muutoksia. Suomellahan on Kreikkaan tietty ”kohtalonyhteys” eli suoraan sille annettua lainaa noin miljardi euroa, ja sitten on vielä yhteistäkin ERVV-lainoitusta² muiden euromaiden kanssa. Olit näissä neuvotteluissa mukana. Miten arvioit siinä käyvän?

RATKAISEVAA TULEE olemaan talouskasvu. Kreikka on nyt saavuttanut perusjäädän³ tasapainon. Samalla euromaiden antamien lainojen korkoja on alennettu hyvin matalalle tasolle. Tällöin kunhan kasvu on edes tyydyttävää, niin Kreikka selviää veloistaan.

On syntynyt sellainen mielenkiintoinen tilanne, että Kreikan perusjäädän on päässyt tasapainoon tai plussan puolelle, jolloin Kreikalla olisi houkutus jättää yksipuolisesti velat maksamatta, koska se selviää muutenkin. Onko tällainen vaara olemassa ihan oikeasti, vai onko tämä vain pelkkää spekulatiota? Siitähän tulisi meillekin tappiota aika lailla, jos velat jätettäisiin maksamatta. Se on aika hurja skenaario.

EHKÄ KAKSI näkökulmaa. Perinteisesti tähän todetaan juuri näin, että kun maa saavuttaa perusjäädän tasapainon, niin sitten kannustimet muuttuvat. Toisaalta Suomen kohdalla on tietysti se erityistilanne, että ERVV-lainoihin Suomella on vakuus. Jos Kreikka jättäisi maksamatta ne lainat, niin tämä vakuus laukeaisi.

PANKKIKRIISIN HOITAMINEN NYT JA TULEVAISUUDESSA

Toisaalta eurokriisi on nähty myös pankkikriisinä, joka on kytenyt pitkän aikaa ja kytee edelleenkin. Ei ainoastaan kriisimaissa vaan myös esimerkiksi Saksassa ja Ranskassa on ollut pankkeja, jotka ovat luottaneet kriisimaita

ja sitä kautta niiden taseisiin on tullut huonoja luottoja. Siitäkin esiintyy hyvin erilaisia arvioita, miten paljon sellaisia luottoja on ja mikä on pankkien pääomitustarve niiden takia. On tehty useita stressitestejä ja riippumattomia arvioita. Kuinka suuren uskot tämän muhivan kriisin olevan? Miten se voitaisiin ratkaista?

TÄHÄN VOI todeta, että jos nämä tasearviot ja -tarkastukset ja stressitestit, jotka tänä vuonna tehdään, paljastavat suuria pääomavajeita pankeissa, niin ensimmäiseksi pankit saavat mahdollisuuden hakea lisää pääomia markkinoilta osakkeenomistajilta. Jos se ei onnistu, niin sitten on edessä pankkien uudelleenjärjestely ja sijoittajavastuun toteuttaminen. Jos sitten uudelleenjärjestelyjen tueksi tarvitaan julkista pääomitusta, niin se vastuu on kotivaltioilla. Jos kotivaltio on sellaisessa tilanteessa, että se tarvitsee lainaa, niin tällöin on käytettävissä EVM:n⁴ lainausmahdollisuus, jolloin se menisi samalla lailla kuin Espanjan jo päättyneessä pankkiohjelmassa. Tämä on marssijärjestys.

Tämä on asia, joka on aika kiireesti hoidettava. Pankkiunionihan ei siihen hätään ehdi eikä sitä ole siihen akuutin ongelman hoitoon tähdättyään.

ON TOSIAAN juuri näin, että on eri asia siinä vaiheessa, kun pankkien kriisinhallintarahasto on saavuttanut täyden kokonsa.

Pankkiunioni tekee pankkikriiseistä tulevaisuudessa todennäköisesti pienempiä muttei kokonaan estä niitä.

Tuleeko pankkiunionista sellainen, että se todella ehkäisee tulevia kriisejä? Niihin se on tähdätty.

KYLLÄ. Siinä tärkeää on se, miten sijoittajavastuun toteuttaminen vähentää

jatkossa liiallista riskinottoa. Toinen asia on sitten se, miten paljon pankkien omavaraisuusaste (oma pääoma suhteessa taseen loppusummaan) paranee. Omavaraisuusaste on huomattavasti matalampi kuin pankkien ns. ydinvakavaraisuus. Tässä suhteessa monet eurooppalaiset pankit ovat huonossa jamassa. Tämä omavaraisuus pitää saada pysyvästi korkeammalle tasolle. Ja kolmas on sitten pankkivalvonnan ammattitaito. Nyt johdopaikat on täytetty, ja siinä selvästi valintakriteerinä on ollut ammattitaito. Sinne on valittu erittäin päteviä henkilöitä.

NÄIDEN KOLMEN asian - sijoittajavastuu, miten se toimii ennaltaehkäisevästi, riittävät puskurit pankkeihin ja sitten valvonnan ammattitaito - kautta riskien pitäisi vähentyä. Mutta se on ihan selvää, että kyllä me tulemme tulevaisuudessa näkemään pankkikriisejä. Nuo kolme asiaa tekevät niistä todennäköisesti vain pienempiä.

Haluaisin tähän jatkoksi nostaa kolme sellaista asiaa, jotka ovat olleet julkisuudessa esillä kritiikkienä. On tietysti muitakin, mutta nyt nämä kolme asiaa. Ensinnäkin pankit ja niiden etujärjestöt valittavat kovasti, että vakavaraisuusvaatimusten sekä valvonnan ja sääntelyn kiristäminen tukahduttaa pankkiluottomarkkinoita, ja se on yksi syy, miksi euroalueen elpyminen viipyy. Onko tässä mitään itua?

SIITÄ ON käyty erittäin hyvä keskustelu viime aikoina. Juuri tästä asiasta oli **ADMATIN JA HELLWIGIN** (2013) kirja. Sen jälkeen käytiin paljon debattia juuri siitä, että on sanottu kovempien vakavaraisuusvaatimusten tukahduttavan luotonantoa. Siihen on hyvin seikkaperäiset vastaukset näillä kahdella tekijällä. Mutta talouspolitiikka on valintoja, ja tässä suhteessa varmaan sillä on joku hinta, että pankit ovat vakavaraisempia.

Nythän EKP on vihjannut tulevaisuuden apuun sillä tavalla, että paketoitai-

LUOTTOLUOKITUSTEN VAIKUTUKSET VALTIONLAINOJEN KORKOIHIN RIIPPUVAT MM. LÄHTÖTASOSTA JA AJANKOHDASTA.

siin pankkien luottoja, joita EKP voisi sitten ostaa ja sillä tavalla helpottaa pankkien luotonantoa, yhtenä keinona torjua luottolamaa tai sen uhkaa. Toinen asia on väite, että pankkiunionin rakennuspalikoihin on ututettu myös se, että Eurooppa-neuvoston eli valtionpäämiesten kokous viime kädessä voi estää valvontaviranomaisen päätöksen toimeenpanon. Voisi kuvitella, että joku poliitikoille tärkeä pankki on vaikeuksissa ja valvontaviranomaiset esittävät sen suhteen joitakin toimenpiteitä, niin poliitikot voivat hylätä sen. Onko näin?

EI OLE. Päätöksenteko perustuu kriisiratkaisuneuvoston mahdollisimman itsenäiseen ja riippumattomaan asemaan. Sen päätöksen muuttaminen tai kumoaminen edellyttää sekä komission että Ecofin-neuvoston reagointia. Eurooppa-neuvostolla ei ole tässä mitään roolia.

Jos pankkien oma kriisirahasto olisi suuri, niin sijoittajavastuun toteuttamiseen olisi vähemmän kiinnostusta.

Kolmas asia on vähitellen kerättävä pankkien 55 miljardin euron kriisirahasto - eikö se ole tavattoman pieni? Verrattuna pankkien yhteenlaskettuun taseeseen se on jotain promillen luokkaa tai vähän yli. Mihin se oikeastaan riittää?

TÄSSÄ ON minusta hyvä pitää mielessä se, että nyt on tarkoitus panna täytäntöön sijoittajavastuuta. Jos ajatellaan Yhdysvalloissa tätä vastaavaa viranomaista, joka on FDIC⁵, niin sillä on käytettävissä vain - voisiko sanoa - taskurahoja, ja se on sulkenut satoja pankkeja sijoittajavastuuta toteuttamalla ja hyvin pienillä resursseilla. Jos olisi iso julkinen tai iso rahasto ylipäänsä, olisi se omiaan ohjaamaan siihen, ettei sijoittajavastuuta toteuteta.

Onko sen takana periaatteessa ja tarvittaessa vielä EVM?

SE ON sitten oma kysymyksensä. Paljon muuten myös on kritisoitu tätä päätöksentekoa, jossa viime kädessä poliitikot päättävät, jos on kyseessä tarpeeksi iso pääomitusarve. Se on kuitenkin juuri niin kuin sen pitää olla eli että julkisen tuen käyttö on vaikeamman reitin ja erillisen päätöksen takana aivan samalla lailla kuin Yhdysvalloissa on Dodd-Frank-lainsäädännön osalta tilanne ollut jo pari vuotta.

VALTION VELKA JA LUOTTOLUOKITUKSET Siirtykäämme sitten Suomen tilanteeseen ja aluksi luottoluokitushuoleen, joka näyttää olevan hyvin suuri niin poliitikoilla kuin virkamiehilläkin nykyään Suomessa. Suomihan on Saksan ja Luxemburgin kanssa yksi kolmesta jäljellä olevasta euromaasta, jolla on korkein AAA-luottoluokitus kolmelta suurimmalta luottoluokittajalta.⁶ Asiaan kiinnitetään meillä hämmästyttävän paljon huomiota. Onko tämä jokin suomalainen erikoisuus vai tiedätkö, onko korkean luottoluokituksen säilyttäminen samanlainen ongelma ja yhtä paljon esillä muissa euromaissa? Mitä nämä muut maat ovat ajatelleet tästä asiasta? Voitko yleistää mitenkään tai kertoa esimerkkejä?

ON VAIKEA yleistää, mutta kyllä se on huoli myös muissa maissa. Hyvä esimerkki näiden luottoluokitusten merkityksestä on, että kun tässä juuri Irlannin luottoluokitusta parannettiin, niin kuinka suuri paino sillä oli sikäläisessä keskustelussa.

Koetin vähän kaivaa tutkimustietoa siitä, miten luottoluokitukset ja valtion lainakorot ovat yhteydessä toisiinsa. Hyvin vähän löysin mitään ihan tuoretta tutkimusta. Aizenman et al. (2013) julkaisivat viime syksynä työpöperin, jonka 26 EU-maan aineistossa vuosilta 2005-2012 havaittiin epälineaarinen

yhteys luottoluokituksen ja valtion lainakoron välillä:

- hyvin herkkä matalimmissa luokissa
- heikko yhteys B- -luokan alapuolella ja A-luokan yläpuolella (jossa on vielä 5 luokkaa)
- keskiluokissa melko herkkä, erityisesti on kynnys luokassa B++, joka on rajana ns. matalan investointiluokan ja spekulatiivisen luokan välillä

Euroalueen kriisimaat sijoittuvat tällä hetkellä tuohon keskiluokkaan. Mutta tämä on vain yksi tutkimus.

VARMASTI TUTKIMUKSIA on tästä aiemmin tehty paljonkin, mutta varmaan on niin, että ne ovat myös ajassa riippuvaisia...

...kyllä, niin tässäkin oli käyttäytymisen erilaista ennen finanssikriisiä ja sen jälkeen.

JOO, JA jos hakee vertailua muista rahaliitoista, niin Yhdysvaltojen osavaltioiden velkikirjojen korkojen erot ovat ihan merkittäviä, vaikka muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta niiden velkatasot ovat hyvin matalat...

...joka taas johtuu siitä, että siellä liittovaltio nimenomaan ei pelasta, jos ne velkaantuvat. Se hillitsee velkaantumista.

AIVAN OIKEIN.

Siitä on jo 1800-luvulta sellainen päätös olemassa.

1840-LUVULTA. Itse asiassa tätä olen itse paljon ja pitkään tarkastellut myös euroalueen alkuaikoina. Suomen puolelta vuonna 2003 tuotiin esille, mitä syitä siinä mahdollisesti on, että luottoluokitukset eivät näy enempää koroissa.

On esitetty ihan äskettäinkin, että maissa, joissa on oma raha ja kelluva valuuttakurssi, luottoluokitus ei ole niin suuri huolenaihe. Tällä tavalla

PUDONNEEN LUOTTOLUOKITUKSEN TAKAISIN SAAMINEN VOI OLLA PITKÄ TIE.

ajateltuna euroalueen jäsenmaat kuten Suomi ovat eräänlaisessa loukussa, koska niillä ei ole sitä mahdollisuutta, että ne ”painaisivat” omaa rahaa ja antaisivat valuuttakurssin joustaa. Miten kommentoisit tätä?

TAVALLAAN TUOSSA aiemmin viitattu EKP:n OMT on vähentänyt tätä eroa. Viime kädessä on niin, että se, miten maa hoitaa asiansa, vaikuttaa näihin korkoihin, oli eurossa tai ei. Meillä on itsellämme kokemukset 1990-luvun alusta, kun ei oltu eurossa ja laman pidentyessä luottoluokitus alkoi tippumaan. Se oli kaukana vielä B-luokasta, mutta siinä tilanteessa...

...oliko se ennen vai jälkeen syyskuun 1992, kun markka päästettiin kellomaan?

SEN JÄLKEEN. Luottoluokitushan tuli tasaisesti alas.

Oliko se sitten eduskunnan päätös pelastaa pankit, joka muutti sen tilanteen?

EI, JOS viittaa tähän luottoluokituksen paranemiseen.

Mikä sitten katkaisi sen heikkenemisen?

SE, ETTÄ alettiin saada luottoluokitusta takaisin, oli yllättävän pitkä tie. Ennen kuin meillä oli takaisin kolme A:ta myös kaikilta luottoluokittajilta, oltiin helmikuussa 2002 (kuvio 1). Opetus siitä oli, että luottoluokitus kyllä tulee alas helposti ja verrattain hyvälläkin luottoluokituksella rahan saanti voi osoittautua aika hankalaksi. Ja sitten luottoluokituksen palauttaminen kestää kohtuullisen kauan.

Mutta milloin se käänne tapahtui? Minä muistan senaikaisesta keskustelusta sen, että ratkaiseva hetki olisi ollut eduskunnan helmikuussa 1993 hyväksymä ponsi, että pankit pelastetaan.

ERÄS KÄÄNNE oli, kun 31.3.1993 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen, että valtion velka suhteessa kokonais-

tuotantoon käännetään 70 prosentin tasolla vuonna 1997. Mutta kesti siitä kyllä vielä pitkän aikaa ennen kuin tilanne oli sellainen, että olisi voitu sanoa sen vakautuneen. Kyllä se liittyi - varmaan siinä oli eri vaiheita - vuoden 1995 hallitusohjelmaan, ohjelman toimenpiteiden toteuttamiseen, 1995 palkkaratkaisuihin ja niin poispäin. Siitä se vakautuminen vasta alkoi. Se näkyi myös korkojen kehityksessä.

Onko nyt sitten tilanne sellainen ja uskotaanko VM:ssä, että Suomi voi ajautua sellaiseksi kriisimaaksi, jonka luottoluokitus romahtaa? Ei nyt välttämättä 1990-luvun alun kaltaiseksi eikä Kreikan kaltaiseksi mutta kuitenkin sellaiseksi, jonka luottoluokitus voi romahtaa. Onko sellainen pelko olemassa? Hallitseeko se politiikkaa tai sen valmistelua?

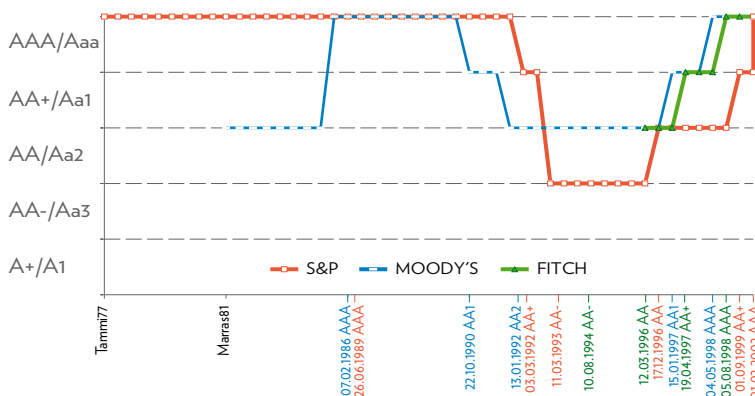
KYLLÄ NÄMÄ hallituksen esittämät ja eduskunnan päättämät sopeutustoimet, viime syksyn palkkaratkaisut ja rakenteelliset toimet ovat olleet tuiki tarpeellisia tällaisen kriisiskenaarion toteutumisen riskin pienentämisessä. Taas meillä 1990-luvun alku on kyllä hyvä muistutus siitä, miten nopeasti tilanne voi meilläkin muuttua.

KESTÄVYYSVAJETTA ON, MUTTA KUINKA PALJON?

Niin, silloinhan valtion velka oli alun perin jotain 10 prosenttia suhteessa bkt:een. Se nousi sitten yli 50 prosenttiin hyvin nopeasti. Se oli tosi hurjaa menoa. Mennäänpä sitten kestävyysvajeeseen. Viime elokuussa VM arvioi Suomen julkisen talouden kestävyysvajaksi 4,7 prosenttia suhteessa bkt:een, siis runsaaksi 9 miljardiksi euroksi vuoden 2017 rahassa. Onko turhaa kysyä, onko siihen tulossa muutoksia, koska varmaan se asia ei ole julkinen, vai mitä?

JOO, SIINÄ VM:n kansantalousosasto laatii riippumattoman uuden arvion ke-

Kuvio 1. Suomen valtion valuuttamääräisen velan luokitukset 1977-2002.*

* 1.1.1999 alkaen valuuttamääräisen sekä euro- ja markkamääräisen velan luokitukset ovat samat.

Lähde: Valtiovarainministeriö.

hysriiheen mennessä, ja se on sellainen, mihin minulla ei ole eikä kuulukaan olla sananvaltaa.

Kestävyysvaje on aina arviolaskelma ja perustuu moniin oletuksiin, joista voidaan olla eri mieltä. Esimerkiksi EU:n komission arvio on VM:n arviota isompi, mutta ETLAn ja PT:n arviot ovat suuruusluokaltaan vain korkeintaan puolet VM:n arviosta. Hallitus kuitenkin tekee isoja ja kauaskantoisia päätöksiä juuri VM:n laskeman luvun perusteella. Miten kommentoisit tätä asetelmaa?

TOTTA KAI nämä arviot ovat epävarmoja, mutta komissio, OECD, IMF ja kaikki arvioivat, että Suomen kestävyysvaje on suurempi kuin mitä VM arvioi. Sitten meillä on esimerkiksi ETLAn arvio, joka on selvästi VM:n arviota pienempi. ETLAn arviossa eräs tärkeä ole-

tus on, että vanhusten terveiden vuosien määrä lisääntyy yhtä paljon kuin eliniän odotteen nousuvuosien määrä.

Kestävyysvajearviot ovat aina epävarmoja, mutta riskeihin pitää varautua.

Eli sairaat vuodet pysyvät vakiona, kun elinikä pitenee. Ne jäävät vaan sinne loppuun. Viimeiset pari vuotta tai muutamat kuukaudet ovat niitä kalleimpia.

KYLLÄ. Tämä on tietenkin rohkea oletus ja kuitenkin julkiset palvelut ja eläkkeet pitää pystyä rahoittamaan, vaikka tämä oletus ei toteutuisikaan.

Eli siihen pitää varautua. Se on riskinottoa, jos ei varauduta.

MUISTAN, ETTÄ Mauno Koivisto on sanonut jotenkin tähän tyyliin, että odotukset voidaan pettää, mutta lupaukset täytyy lunastaa.

Toinen kriittinen kohta tässä ilmeisesti on se, miten nähdään ihan lähivuosien kehitys eli minkälaiseen tilanteeseen päästään tällä vaalikaudella tai vuoteen 2017 mennessä. Sillä on aika suuri merkitys, miltä kestävyysvaje näyttää pitkällä aikavälillä.

KYLLÄ. Tavallaan tämä on yksi näitä isoja kysymyksiä tällä hetkellä, kuinka paljon tästä viimeisen viiden vuoden aikana toteutuneesta jälkeenjääneisyysdestä jostain aiemmasta kasvutrendistä on pysyvää. Jos tuotantopotentiaalın tason lasku on ollut pysyvä, niin silloin julkisen talouden rakenteellinen alla oleva tasapaino on huonompi verrattuna siihen, että tämä olisi väliaikainen suhdanne-

MONET KUNTIEN TEHTÄVIEN VIIMEAIKAISET LISÄYKSET OVAT TÄHDÄNNEET PALVELUJEN YHDENVERTAISUUDEN JA LAADUN TURVAAMISEEN.

kuoppa. Siinä mielessä se on juuri näin, että tämän ns. lähtötilan, alkutilanteen määrittäminen on hirveän tärkeää koko kestävyysvajeen kannalta.

Siinä voitaisiin verrata 1990-lukuun, jolloin laman jälkeen tulivat seitsemän lihavaa vuotta (1994-2000), joina kasvu oli keskimäärin 4½ prosenttia. Sellaista ei varmaan nyt ole odotettavissa.

NIIN, TAI kukaan ei tiedä. Mutta tämä on erittäin hyvä vertaus, koska silloin oli tavallaan kuoppa, joka täyttyi, ja nyt siten onko se niin, että me olemme kuopan pohjalta kasvamassa...

...uudella trendiuralla, alemmalla urala?

NIIN.

Täyttyykö nyt bkt:n kuoppa vai jäämmekö entistä alemmalle trendikasvu-uralle?

Missä määrin luotat kansainvälisten järjestöjen ja komission arvioihin kes-

tävyysvajeesta, jotka ovat suurempia? Mihin ne perustuvat? Meillä on vähän ollut sellainen kuva, että niitä ei ole kovin huolellisesti tehty tai kenties niissä on nojaututtu täältä Suomesta saatuihin tietoihin.

NIIN KUIN totesin, totta kai ne ovat epävarmoja, ja ne on laadittu hyvin pelkistettyjen laskentakehikoiden perusteella. Toisaalta niitä samoja laskentakehikoita on käytetty myös kaikkiin muihin maihin. Ne ovat herkkiä näille tietyille kriittisille oletuksille, mutta sanotaan näin, että ymmärtääkseni kaikki laitokset Suomessa ja ulkomailla toteavat, että Suomella on kestävyysvaje, ja kysymys on siitä, kuinka iso se on.

RAKENNEPOLIITTINEN OHJELMA HILLITSEE MENOJEN KASVUA

Vedät hallituksen rakennepoliittisen ohjelman (VALTIONEUVOSTO 2013) johtoryhmää. Mitä ne rakenteelliset uudistukset ovat ja tarkoittavatko ne säästölistoja?

EI. Rakennuudistukset ovat yhtäältä kasvua ja työllisyyttä vahvistavia uudistuksia ja toisaalta julkisia menoja hil-

litseviä uudistuksia. Sinne mahtuu iso kirjo erilaisia uudistustoimia. Oheinen taulukko on yhteenveto toimista, joilla VM:n arvioima 4,7 prosentin kestävyysvaje voidaan poistaa.

Siis osa niistä on säästöjä ja osa tähtää tulojen, verokertymien lisäämiseen kasvun kautta.

KYLLÄ, JA työllisyyden paranemisen kautta. On sinänsä tärkeää huomata, että vaikkapa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tähtää siihen, että menojen kasvu hidastuisi - ei niin, että näiden menojen tasoa oltaisiin leikkaamassa.

Rakenteellisiin uudistuksiin liittyy poliittinen keskustelu siitä, että varsinkin jos tehdään menoleikkauksia, niin riskinä on se, että ne vaikuttavat haitallisesti talouskasvuun ja työllisyyteen. Nyt puhutaan kolmen miljardin euron lisäsäästöistä senkin yhteydessä. Näistä vaikutuksista on varmaan tehty VM:ssä arvioita. Voitko kertoa niistä?

JOO. Nyt jos ajatellaan vaikkapa tätä rakennepakettia, niin siinähan on kuntien tehtävien ja veloitteiden vähentämien niin, että kuntien menot ovat 2017 miljardin alemmalla tasolla kuin ne muuten olisivat. Tämä on noin puoli prosenttia bkt:sta. Jos ajatellaan, että julkisten menojen kerroinvaikutus bkt:een olisi vaikka yksi...

...joka on myös hyvin epävarma arvio.

JOKA ON myös hyvin epävarma arvio. Tosin viime vuosina on puhuttu siitä, että se voi olla olosuhteista riippuen korkeampi tällaisen rahoituskriisin oloissa ja kun rahapolitiikka on nollakorkorajoitteessa. Nyt jos se kuitenkin olisi vaikka yksi, niin tämä miljardin menojen kasvun hidastuminen neljässä vuodessa alentaisi vuosittaista bkt:n kasvua 0,1 prosenttiyksiköllä. Mutta näissä mallilaskelmissa yleensä nämä finanssipolitiikan vaikutukset jäävät väliaikaisiksi. Ilman muuta sillä olisi tällainen vaikutus mutta kui-

Taulukko 1. Kestävyysvajeen (4,7 % BKT:sta) poisto.

1. Kuntatalous tasapainottuu	-1,0 %-yks.
2. Julkisten palvelujen tuottavuus kasvaa ½ vuodessa	-1,4 %-yks.
3. Työurat pitenevät 2 vuotta	-1,4 %-yks.
4. Rakenteellinen työttömyysaste alenee 1 %-yksiköllä	-0,3 %-yks.
5. Talouden tuotantopotentiaali nousee 1½ %	-0,6 %-yks.
Yhteensä	-4,7 %-yks.

Lähde: Valtiovarainministeriö.

JULKISTEN MENOJEN KASVUN HIDASTAMINEN JARRUTTAA TALOUSKASVUA.

tenkin tässä rakennepaketin yhteydessä puhutaan todellakin puolta prosenttia suhteessa bkt:en vastaavien menojen kasvun hillinnästä neljän vuoden aikajänteellä.

Niin, se pitää muistaa, että se ei ole yhden vuoden aikana. Toisenlainen, julkisessa keskustelussa arveluttavaksi piirteeksi katsottu on se, että kun siellä on näitä menojen kasvun hidastustoimia, niin suurin erä kuntien leikkaustoimista on 300 miljoonaa euroa vanhusten laitoshoidosta. Hallituksen suunnitelmassa ei kuitenkaan näytetä huomioitavaa sitä, että samalla resurssitarve voi kasvaa toisaalla, esimerkiksi vanhusten kohdalla kotihoidon henkilöstön lisäyksenä. Eihän vanhuksia voi heitteille jättää.

TÄMÄ ON sosiaali- ja terveysministeriön arvio, ja se perustuu siihen, kuinka paljon edullisempaa kotona hoitaminen on suhteessa sairaalahoitoon.

Se on siis nettosäästö. Julkinen keskustelu on ollut harhaanjohtavaa.

KYLLÄ. Nyt on ollut paljon puhetta esimerkiksi dementia-potilaiden hoidosta ja siitä, että Suomessa hoidetaan dementia-potilaista huomattavasti enemmän sairaalassa kuin muissa maissa. Muistan, että THL:n tilastojen mukaan vanhusten sairaalahoidon kustannuksista v. 2011 44 prosenttia aiheutui dementia-potilaista. Tämä dementia-potilaiden aiheuttama kustannus sen tilaston mukaan oli 2,7 miljardia euroa.

Sisältyykö rakenneuudistuksiin verotuksen muutoksia?

KYLLÄ NE on rajattu tämän rakennepaketin ulkopuolelle aika lailla.

Sinänsähän rakenneuudistukset voisivat tarkoittaa myös tulojen rakenteen muutoksia.

ILMAN MUUTA. Verotus on olennainen osa rakennepoliittikan välineistöä.

Entä verotuksen painopisteen muuttaminen tuloverotuksesta välilliseen verotukseen tai yritysverotuksen keventäminen? Ne eivät kuulu sinne.

NE EIVÄT ole siinä rakennepaketin osana, mutta totta kai veropoliittikka on osa rakennepoliittikan välineistöä.

On ollut hirveän vaikea luopua mistään vanhasta kuntien tehtävästä.

Mitkä ovat rakenneuudistuksen isoimmat ja vaikeimmat osat toteuttaa? Kuntauudistus ja sote-uudistus ilmeisesti ainakin julkisuuden perusteella.

JOO, JA onhan eläkeuudistus iso. Myös työmarkkinoiden toiminnan ja rakenteellisen työttömyyden alentamistoimet ovat isoja asioita, vaikka ne eivät ole saaneet paljon huomiota julkisuudessa. Vaikein ehkä tässä on ollut kuntien tehtävien vähentäminen. Kunnilla on yli 500 lakisääteistä tehtävää, ja niistä karkeasti puolet on tullut 1990- ja 2000-luvuilla. On käynyt niin, että on ollut hirveän vaikeaa luopua mistään vanhasta tehtävästä.

Se ihmetyttää, että kuka ne ennen hoiti, jos on tarvinnut vasta viimeisten parinkymmenen vuoden aikana ottaa kuntien tehtäviksi.

MUTTA EI voi sanoa niinkään, että ne olisivat tuulesta temmattuja. Hoitotakuu, vanhuspalvelulaki ja niin poispäin.

Niillä on tähdätty palvelun laadun parantamiseen.

NIIN, TAI sanotaan yhdenvertaisen ja laadukkaan palvelun turvaamiseen.

Millainen tuntuma Sinulla on siitä, kuka ja miksi vastustaa eniten näitä uudistuksia? Mainitsit jo kuntien vastarinnan.

SANOTAAN NÄIN, että se on aina tietenkin myös näin päin, että on ollut help-

poa siinä vaiheessa, kun on lisätty tehtäviä ja parannettu järjestelmiä ja niin poispäin, mutta tämä toiseen suuntaan meneminen on pakostakin vaikeampaa. Siellä on perusteltuja huolia. Ei voi sanoa niin, että poistetaan tarpeettomia tehtäviä, mutta priorisointi on aina vaikeaa. On monia tahoja. ■

Viitteet

- 1 OMT = Outright Monetary Transactions = EKP:n elokuussa 2012 antama lupaus ostaa euromaiden valtionlainoja jälkimarkkinoilta tarvittaessa ja tietyin ehdoin.
- 2 ERVV = Euroopan rahoitusvakaussäilytysväline, euro-maiden yhteinen kriisirahasto.
- 3 Perusjäädä = valtion (tai koko julkisen talouden) rahoitusylijäämä, josta on poistettu korkomaksut.
- 4 EVM = Euroopan vakaussäilytysmekanismi on euromaiden perustama osakeyhtiö, jonka tarkoituksena on välittää lainoja kriisimaille.
- 5 FDIC = Federal Deposit Insurance Corporation perustettiin alkujaan hoitamaan Yhdysvaltain pankkien talletusvakuutusjärjestelmää.
- 6 Kolme suurinta luottoluokittajaa ovat yhdysvaltalaiset Fitch, Moody's ja Standard & Poor's.

Kirjallisuus

- ADMATI, A.R. & HELLWIG, M.** (2013), *The Bankers' New Clothes: What's Wrong with Banking and What to Do About It*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- AIZENMAN, J. & BINICI, M. & HUTCHISON, M.M.** (2013), *Credit Ratings and the Pricing of Sovereign Debt During the Euro Crisis*, NBER Working Paper 19125.
- VALTIONEUVOSTO** (2013), *Rakennepoliittinen ohjelma talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi*, 29.8.2013.